

Prva vsak četrtik in velja s posamezno vred ali v Mariboru s posameznim na dom za celo leto 20 K, za četrt leta 10 K, za šest mesecev 5 K. Posamezna se pošlje na upravitelju Slovenskega Gospodarja v Mariboru, Koroska cesta št. 5. Za dopolnila do odgovoril, posamezna se plačuje naprej. Telefon št. 220.

SLOVENSKI GOSPODAR

LIST LJUDSTVA V PONK IN ZAPRAVO

Udaje „Kmet. in kmet. gospodarstva“ dobivajo list brez posebne naročnine. — Uredništvo: Koroska cesta št. 5. Rokopisi se na vrata. Upravišča sprejema naročnine, inserate in reklamacije. Cena inseratov po dogovoru. Za vsake vrste oglaševanja primeren popust. Nepriloge reklamacije so politične.

25. letnik.

Maribor, dne 23. junija 1921.

— 1 —

Sporočilo Hrvatoma in Slovencem ob odhodu Jugoslovanskega kluba iz konstituyente.

Nočejo sporazuma.

Hrvatska pučka, Slovenska ljudska in Banjevska-šokaška stranka in njihovi poslanci, izvoljeni v Hrvatski in Slavoniji, Sloveniji, Bosni in Hercegovini, Bački in Baranjski ter Dalmaciji stoje na stališču narodnega edinstva. Zaradi tega so zahtevali, da se državna ustava kot temelj vsem ostalim zakonom sklone v sporazumu z vsemi tremi plemeni Hrvatov, Srbov in Slovencev brez preglasovanja in majorizacije, ki sama ob sebi ruši temelje ravnopravnosti in enakosti.

Dasiravno je ta naša zahteva pravica in Bogu draga, si vendar vlada g. Nikole Pašića in stranke, ki jo podpira, niso resno prizadevale, da bi prišlo v ustavni vprašanju do sporazuma s Hrvati in Slovenci. Mi poslanci Ljudske stranke moramo naglasiti, da smo bili ob vsaki priliki pripravljeni, da sklenemo pošten sporazum, ki bi zajamčil plemenom ravnopravnost in izključil vsako nadvlado enega plemena na političnem in gospodarskem polju.

Iz tega postopanja vlade g. Pašića smo morali z vso pravico sklepati, da njej nikakor ni za dogovor in sporazum, marveč da hoče s pomočjo sluzne številne pomoči v skupščini zaglasovati ustavo in jo na ta način vsiliti Hrvatoma in Slovencem. To namo prepričanje je tem globlje, ker vlada g. Pašića pri stvarjanju državne ustave podpira v glavnem srbska demokratska in srbska radikalna stranka, tako da bo za ustavo glasovalo samo deset Hrvatov demokratov, ki so bili sicer izvoljeni bodisi izključno s srbskimi glasovi, bodisi z njihovo pomočjo — in enajst Slovencev, ki so vsi Hrvati in ogromna večina Slovencev v znak protesta zapustili ustavotvorno skupščino, da ne bi oti priče pri tem zakonodajnem činu, ki očito ruši narodno in državno edinstvo.

Svoboda ljudstva in avtonomija.

Ljudska stranka se je vsikdar botala za pravico in svobodo. Ona stoji na stališču, da mora imeti svobodno ljudstvo v občini, okraju, županiji in okrajni vladi v svojih rokah (avtonomijo). Naša državna uprava in naš zakonodajstvo mora biti tako urejeno, da od najnižje upravne enote pa do najvišje vlade suverena volja ljudstva. Za to načelo so se narodni celotne boje borili proti samovolji in absolutizmu bodisi posameznika, bodisi

več njih, ki so se z nenormalnimi sredstvi polastili oblasti in nasilno vladali. Zaradi tega je ljudska stranka postavila zahtevo, da ostanejo pokrajine naše države v svojih dosedanjih mejah in da bodi na čelu vsake pokrajine vlada kot najvišji izvrševalni organ pokrajinske uprave, v vsem odgovorna saboru, ki ga bo ljudstvo izvolilo temeljem splošne, tajne, razmerne volivne pravice in ki bo sklenil zakone o vseh tistih stvareh, ki tičejo dotične pokrajine, to je o njenih financah, pravosodju, socialni politiki, zdravstvu, prosveti in veri, prehrani, agrarni reformi, kmetijstvu, šolah in rudah, zgradbah, obrti in trgovini in notranjih poslih.

Za splošno in velike državne zakone mora biti veliki državni zbor in za splošno državno upravo osrednja državna vlada, ki bo morala na vsakem koraku popolnoma in pošteno ne samo spoštovati, ampak tudi ščititi samoupravo (avtonomijo) ljudstva v občini, okraju, županiji in pokrajini.

Kot svobodne in avtonomne smo predlagali te pokrajine: Hrvatska in Slavonija z Medimurjem s sabrom in vlado v Zagrebu; Slovenija in Prekmurje s saborom in vlado v Ljubljani; Srbija; Crna gora; Vojvodina Bosna in Hercegovina s saborom in vlado v Sarajevu. Kar se tiče Dalmacije, smo rekli, da jej puščamo na voljo, da bodi ali sama avtonomna ali pa se pridruži Hrvatski in Slavoniji ali pa Bosni in Hercegovini.

Toda vlada g. Nikole Pašića in stranke, ki jo podpira, hočejo napraviti tako ustavo, po kateri bo vsa uprava in vse zakonodajstvo osredotočeno v Beogradu. Tako se uvaža absolutistični režim, ki ne samo da se ne bo oziral na ljudsko voljo in ljudske želje v posameznih pokrajinah, ampak bo pod njim vsa ljudska samouprava v občini, okraju in županiji postala popolnoma iluzorna.

Poslanec Ljudske stranke vidijo v tem koraku vlade g. Nikole Pašića ne samo kršitev demokratičnih načel, ampak tudi nadvlado srbskega plemena nad hrvatskim in slovenskim in podiranje temelja naše države.

Socialna in gospodarska svoboda.

Ljudska stranka in njeni podpisani poslanci stoje na stališču, da mora ureditev gospodarskega življenja odgovarjati načelom pravičnosti in pravici, da se vsakemu poštenemu in delavnemu človeku zagotovi človeka

vr eden obstanek, ne pa, da bi imeli pravico do življenja in obenem do izsesavanja delavnega ljudstva tisti, ki so si na nepošten način in brez truda pridobili milijone. Po našem globokem prepričanju je vsak državljani dolžan opravljati koristno delo po svojih sposobnostih. Da se za enkrat napravi konec samovolji velikih bogatašev, da se jim za vedno prepriči izkoriščanje kmeta, delavca in obrtnika smo zahtevali, da naj nad vsemi rudarskimi, prometnimi, industrijskimi in drugimi velikimi zasebnimi delovskimi in državnimi podjetji izvršujejo nadzorstvo gospodarski svet, sestavljeni iz zastopnikov podjetnikov, delavcev in konsumentov. V enako svrhu smo zahtevali, da morajo imeti delavci ne samo pravico do vpogleda v upravo in vodstvo podjetij, nego da morajo biti deležni tudi čistega dobička. Končno smo zahtevali, da se uvede po stopno splošno in obvezno zavarovanje vseh delavnih slojev brez razlike za slučaj starosti, boleznem onemoglosti in brezposelnosti.

Posebno nam je bila sren naš kmet in kmeti stan. Naša zaobljuba je bila, da bomo njegova prava. Zato smo v prvi vrsti zahtevali, da ga država in celokupna javna uprava podpira in da se v zadržne svrhe vsako leto sprejme v proračun stalna svota, da bi se na ta način naš revni kmet rešil odiralcev in pijavk. Dalje smo zahtevali, da se v ustavi kmetu zagotovi dom, najmanjši del potrebne zemlje, živine, nepredelane, ki se ne morejo prodati ne za dolg ne za davke in končno zavarovanje za starost in onemoglost. Razen tega smo zahtevali, da država skrbi za zavarovanje proti požaru, pogibe živine, škodi po toči in drugih vremenskih nevarnostih, ki mnogokrat požene naše kmetijske ljudi na beraško palico. Davki težko tlačijo kmeta, delavca in obrtnika. Zaradi tega smo zahtevali, da pri davčnem zakonu odločujeta poštenje in pravica. Prvič se mora premoženje kmeta, delavca in obrtnika, ki ne presega najmanjšega, v zakonu določenega dela, popolnoma oprostiti davka na dedščino. Drugič mora biti premoženje, ki je nujno potrebno za človeka dostojno življenje, presto vsakega davka.

Splošno se mora v prvi vrsti po pravici obdavčiti bankirje in velike trgovce, a največje davke je treba na ložiti tistim, ki danes, ko mnogi nimajo skorjice kruha, žive razkošno in imajo nepotrebne stvari za življenje.

Sumsko in zemljiško vprašanje (agrar) se morata po našem ustavnem načrtu tako rešiti, da bodo pravice našega kmeta popolnoma zavarovane.

Verski boj.

Stojimo na stališču svobode vesti po našem narodnem pregovoru: Brat je moj, koje vjere bio — brat je moj, naj je katere koli vere. Tode vlada g. Nikole Pašića ne spoštuje tega načela, zato je v samo ustavo spravila določba, po kateri se more politična vmešavati v čisto verske stvari.

Tozadevni verski boj se po krivdi sedanje vlade čimdalje bolj širi na škodo notranjega miru in reda. Tako je sedanj minister za prosveto brez vsakega razloga, na izzvalen način prepovedal duhovnikom verski pouk na ljudskih šolah in izročil ponk v tem predmetu svetnim učiteljcem, ki na poznajo verski resnice in ki so mnogih slučajih odkriti brezverci.

Hrvatsko in slovensko ljudstvo!

Stoječi na stališču državnega in narodnega edinstva smo bili šli v ustavotvorno skupščino, da se borimo za človečanska in krščanska prava. Naš boj je bil roč in odločen. Pod pritiskom naše opozicije in iz strahu pred ljudskim srdom, ki smo ga mi predstavljali, je morala vlada v nekaterih važnih vprašanjih socialno-gospodarskega značaja popustiti. S tem seveda ne mislimo trditi, da so s ustavo popolnoma zavarovane pravice in svobode kmeta, delavca in reke delca.

Od meseca decembra do danes smo si prizadevali, da se sklone temeljem sporazuma taka ustava, ki bi v glavnem zadovoljila tudi Hrvate in Slovence in ne samo Srbe.

Pred našo javnostjo in pred celim svetom smo iskreno odkrili svoje postene namene. Zdržali smo, dokler nam je dopuščala čast in poštenje, da se nam ne bi moglo očitati od srbske strani, da ne želimo dogovora in sporazuma.

Postopanje vlade g. Pašića in vladnih strank nas je prisililo, da zapustimo konstituyente za čas, dokler se v njej obravnava in glasuje o a-stavi.

Objubljamo pa ti, ljudstvo, da bomo po sprejetju ustave nadaljevali boj v parlamentu in izven njega tako dolgo, dokler ne izvojimo plemenite ravnopravnosti, socialno-gospodarske pravičnosti in svobode vesti.

Stjepan Bariš
Ivan Brodar
Ira Didak Bunčić
dr. Velimir Deželić
dr. Ante Dulibić
Ivan Evetović

dr. Andrej Gosar
Josip Gostinčar
dr. Josip Hohnjec
Josip Klek
dr. Anton Korošec
Martin Krajnc
dr. Dominik Mazzi

dr. Nikola Mandić
Mate Milanović
Franc Pišek
Vladimir Pušenjak
dr. Marko Rebac
Blaško Rajić
Ivan Roškar

Anton Sušnik
Ivan Stanovnik
dr. Franjo Sudarović
dr. Janko Simrak
Karel Skulj
dr. Stjepan Vojnić-Tunić

Zaklad na otoku.

Iz angleškega prevel Paulus.

(Dalje.)

Pomnite, da nobeden izmed nas ne sme hoditi sam, dokler ne odjadramo! In in jaz ostanem med tem skupaj, pa vzemite seboj v Bristol Jacka in Guntera — in od prvega do zadnjega nobeden izmed nas ne sme ziniti besedice o tem, kaj smo našli!

„Gospod doktor Livesey“, je resno dejal graščak, „vi govorite vsi dar pametno, molčal bom kot grobi!“

VII.

Priprave za naše potovanje so se vlekale dalje časa, nego smo računali. Zdravnikov načrt, da se ne sme mo ločiti, je postal neizvedljiv. Moral je v London iskat si namestnika, graščak se je mudil v Bristolu, jaz pa

sem samotari v gradu pod varstvom starega Toma, graščinskega lovca.

Kakor ujetnik sem živel, toda moja bujna domišljija je hitela preko mej časa in kraja, vodila me je na daljne prekomorske otoke in mi dala doživljati najčudovitejše doživljanje. Po cele ure sem sanjari ter misli na zemljevid, ki se mi je v vseh posameznostih živo vtisnil v spomin. Sedel sem pri topli peči v oskrbnikovi sobi in v duhu jadral proti našemu otoku, ga prepoval na vse strani, brzel stoinkrat na visoki grič, ki ga je zemljevid imenoval „Dallnogle“, in užival raz njega najkrajše in raznoličnej razgled. Včasih mi je bil otok poln divjakov, s katerimi smo se borili na življenje in smrt, včasih poln nevarnih živali, ki so nas napadale. Toda niti moja najbujnejša domišljija mi ni ke-

daj narisala takih čudnih in usodnih dogodivščin, kakršne sem pozneje v resnici doživel.

V tem sanjarenju in čakanju je minil teden za tednom.

Nekega dne pa je prišlo pismo na doktorja Livesey. Na ovitku je bilo k naslovu pripisano:

„V slučaju, da ga ni doma, naj takoj odpre pismo Tom, oziroma mladji Jim.“

Odprla sva torej s Tomom pismo in našla — ali pravzaprav jaz sem našel, kajti stari lovec je bil velik siromak, kadar se je šlo za branje — te le važne novice:

„Gostilna „pri sidru“, Bristol, 1. marca.

Dragi doktor Livesey!

Ne vem, ali ste še doma, ali pa že v Londonu. Zato Vam pošiljam to

pismo v dveh izvodih, enega na dom — drugega v Londonu.

Ladjo sem kupil in opremil. V pristanišču leži, zasidrana in pripravljena za odhod. — Niste še videli lepše jadralnice, rečem Vam! — Otok bi jo znal krmariti! 200 ton ima, „Hispaniola“ se imenuje.

Dobil sem jo s pomočjo svojega starega prijatelja, ki živi tukaj v Bristolu. Izredno uslužljiv človek je to. Zares tlačnil je za mene, da bi ustregel vsem mojim željam in sploh vsi ljudje tukaj so bili silno postrežljivi, ko so zvedeli, kam potujemo, — po zaklad namreč.“

— Tom! — sem rekel in prenehel z branjem, — to je pa doktorju ne boče všeč! Graščak je skoraj gotovo govaril o zakladu!

„No —! In zakaj bi tudi ne smel